

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Toiminnalliset menetelmät
2011

Henna Jokinen

”Näki millasii erilaisii koulupaikkoi on”

- Nuorten kokemuksia Turun ammatti-instituutin valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma | Toiminnalliset menetelmät

Marraskuu 2011 | Sivumäärä 42+2

Anssi Lähde

Henna Jokinen

”Näki millasii erilaisii koulupaikkoi on” – Nuorten kokemuksia Turun ammatti-instituutin valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta

Nuorten opiskelu ja siihen liittyvät erinäiset vaikeudet ovat ajankohtainen aihe. Nuorten syrjäytymistä yritetään ehkäistä monilla eri keinoilla ja yhtä oikeaa tapaa ei siihen ole. Koulun tuki, mielenkiintoinen opiskelupaikka ja hyvä opiskeluympäristö ovat asioita, joilla osaltaan voidaan syrjäytymisriskiä pienentää. Nuorten syrjäytymisestä puhutaan paljon ja tästä syystä tämän opinnäytetyön aihe on ajankohtainen. Tutkimuksen tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää käyttämällä haastateltavien mielipiteitä hyödyksi, kun ammattivalmentavaa kehitetään. Näin ollen useampi erityisnuori ja syrjäytymisriskin alla oleva nuori saa tarvitsemaansa tukea opiskeluissaan ja ammatin valintaan liittyvissä vaikeuksissaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää nuorten kokemuksia valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta Turun ammatti-instituutissa. Tavoitteena oli nuorten mielipiteiden perusteella selvittää ammattivalmentavan hyödyllisyys sekä mahdolliset kehittämisen kohteet. Valmentava ja kuntouttava koulutus on vuoden kestävä valmistava koulutus peruskoulun päättäneille erityistä tukea tarvitseville nuorille, jotka syystä tai toisesta tarvitsevat lisävuoden ennen ammatillisen peruskoulutuksen aloittamista. Koulutus tukee opiskelijoiden elämänhallinnallisia taitoja sekä antaa valmiuksia työhön sijoittumiseen ja jatko-opiskeluihin.

Tutkimus on laadullinen ja tehty haastattelemalla viisi nuorta, jotka ovat valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen käyneet. Haastatteluissa kerättiin tietoa ja syitä siihen, miksi ja miten koulutukseen on päätyntä, sekä koulutuksen hyvistä käytännöistä ja eniten opettavista asioista.

Haastateltavien mielestä koulutus oli auttanut heitä selvittämään ammatinvalintaan liittyviä ongelmia ja varsinkin erilaisiin ammatillisiin oppilaitoksiin ja työelämään tutustuminen koettiin ehdottoman hyödyllisenä. Näitä erilaisia tutustumiskäyntejä ja työelämään tutustumisia kaivattiinkin koulutukseen enemmän.

ASIASANAT: erityisopiskelija, syrjäytyminen, nivelvaihe, valmentava ja kuntouttava koulutus

Henna Jokinen

”We Saw All Kind of Studying Places” –Youngsters’ Experiences of Preparatory and Rehabilitative Training in Turku Vocational Institute

Young people`s studying and learning problems are topical issues nowadays. There are many preventive ways to reduce youngster`s social exclusion. Support from the school and interesting environments to study are preventive ways to decrease social exclusion. That`s why this bachelor's thesis and its subject is current and the results of this study can be used so that as many students as possible could get support for their studies and vocational counseling for their difficulties.

The aim of this bachelor`s thesis was to find about expound perception of the youngsters, who have studied in preparatory and rehabilitative training in Turku Vocational Institute; why did they choose preparatory and rehabilitative training and how did it help these youngsters. Preparatory and rehabilitative training is a year lasting preparatory training for those students who have finished their elementary school but aren't ready to vocational training yet. This training teaches life control and confirms the student`s studying skills. The training`s purpose is also to find an interesting vocational training and to find out what the students could study after the training.

This bachelor`s thesis is qualitative and it was made by interviewing five students, who have studied in the preparatory and rehabilitative training. According to interviewees, the training was helpful and very beneficial because of these visits to different vocational schools. They liked to study practical things like cooking and cleaning. Interviewees hoped for more visits and they also hoped for these practical training.

KEYWORDS: students with special needs, social exclusion, transition, preparatory and rehabilitative training

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJA, TARKOITUS JA TAVOITTEET	7
2.1 Toimeksiantaja ja tarkoitus	7
2.3 Tavoitteet	8
3 HALLITTU SIIRTYMINEN PERUSKOULUSTA ETEENPÄIN	8
3.1 Peruskoulusta toiselle asteelle	8
3.2 Nivelvaihe	9
3.3 Valmentava ja kuntouttava koulutus	11
5 KOULUNKÄYNNIN TUKEMISEN TAVOITTEET JA KEINOT	13
5.1 Keskeisten käsitteiden perustelua	13
5.2 Erityisnuori	15
5.3 Oppimisvaikeudet	16
5.4 Syrjäytyminen	17
5.4.1 Koulutuksellinen syrjäytyminen	19
5.4.2. Koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy	20
6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSONGELMA JA MENETELMÄT	21
6.1 Tutkimusongelma	21
6.2 Kvalitatiivinen tutkimus	22
6.3 Tiedonkeruumenetelmä	23
6.4 Haastattelut ja niiden määrä sekä aikataulu	24
6.5 Teemahaastattelun teemat	25
6.6 Aineiston analyysi	26

7 OPISKELIJOIDEN HAASTATTELUT JA TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET	27
7.1 Opiskelijoiden haastattelut	27
7.2 Tutkimustulosten yhteenveto	33
8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	36
9 POHDINTA	38
LÄHTEET	41

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun teemat ja runko

Liite 2. Haastateltavien profiilit

KUVIOT

Kuvio 1. VasKooli-projektin koulutustakuumalli (VaSkooli) 10

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe on lähtöisin toimeksiantajalta, mutta ennen kaikkea aihe on omaa sydäntäni lähellä. Erityisnuoret, heidän tulevaisuutensa, opiskelut sekä syrjäytyminen ovat asioita, joihin törmään jokapäiväisessä työssäni ja aiheita, joiden kanssa tulevana sosionomina tulen työskentelemään.

Nuorten koulutuksellinen syrjäytyminen ja sen ennaltaehkäisy on ajankohtainen aihe ja sitä puidaan aina ministeriössä asti. Tarkoituksena on, että vuoden 2013 alusta jokaiselle peruskoulun päättävälle nuorelle saadaan järjestettyä opiskelupaikka lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, työpajoilla tai muissa paikoissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2011.) Tavoite on kova ja vaatii yhteistyötä eri tahojen välillä. Mikäli tavoite saavutettaisiin, tarkoittaisi se nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen vähenemistä. Opiskelupaikka itsessään ei ole avain syrjäytymisen ehkäisyyn, vaan opiskelupaikan tulisi olla myös mielekäs.

Olen toiminut Turun ammatti-instituutin ammattivalmentavan linjan ohjaajana vuoden 2010 ajan, jota ennen suoritin siellä opintoihin liittyvän työharjoittelun. Tämä aika sai minut pohtimaan, miten linjaa voitaisiin kehittää niin, että nuoret saisivat siitä mahdollisimman paljon irti. Miten valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta, sekä muita nivelvaiheen koulutuksia saataisiin ”mainostettua” niin, että yläkoulujen oppilaat ja henkilökunta olisivat tietoisia tällaisesta opiskelumahdollisuudesta. Tästä syystä halusin tehdä opinnäytetyöni liittyen valmentavaan ja kuntouttavaan koulutukseen.

Koko opinnäytetyöni halusin tehdä mahdollisimman käytännönläheisesti ja niin, että opinnäytetyöstäni olisi hyötyä mahdollisimman monelle. Toivon, että Turun ammatti-instituutti pystyy valmista opinnäytetyötäni hyödyntämään kehittäessään uusia menetelmiä tai aihepiirejä ammattivalmentavan opiskelijoille tai että joku yläkoulun opinto-ohjaaja kuulee opinnäytetyöstäni ja

kiinnostuu valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta niin paljon, että suosittelee sitä siitä hyötyville oppilaille omassa koulussaan.

Tulokset tutkimuksessani ovat positiivisia, joten valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta todella tarvitaan ja erityistä tukea tarvitsevat nuoret koulutuksesta hyötyvät. Erityisnuorten koulunkäynti ja sen tukeminen niin, että heillä on hyvät mahdollisuudet aikuisiässä päästä työelämään on hankalaa, mutta moniammatillisella yhteistyöllä ja nivelvaiheen koulutuksien kehittämällä helpotetaan tätä tärkeää asiaa.

2 OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJA, TARKOITUS JA TAVOITTEET

2.1 Toimeksiantaja ja tarkoitus

Turun ammatti-instituutti eli TAI on yksi Suomen suurimmista ammatillisista oppilaitoksista. Se tarjoaa uusia opiskelupaikkoja lähes 1 500 nuorelle joka vuosi. Turun ammatti-instituutti järjestää perustutkintojen lisäksi myös niin sanottuja valmentavia koulutuksia, jotka kestävät vuoden ja jonka jälkeen opiskelijoilla toivotaan olevan hyvät valmiudet opiskella perustutkintojen puolella joko normaali-, tai erityisryhmässä. (Turun ammatti-instituutti.)

Koska valmentava ja kuntouttava koulutus eli ammattivalmentava sijaitsee fyysisesti Tommilankadun koulutalossa, on yhteyshenkilönä opinnäytetyöhön liittyvissä asioissa siellä työskentelevä Päivi Hentula, joka on yksivuotisten koulutusten koulutuspäällikkö.

Tällä opinnäytetyöllä pyritään osoittamaan, että valmentava ja kuntouttava koulutus on tärkeä niin elämänhallinnan kuin ammatinvalinnan kannalta. Moni nuori ei vielä yläkoulun loputtua tiedä, mikä ala heitä kiinnostaa, joten jo siihen nähden ammattivalmentava linja on täysin omiaan. Vuoden aikana nuoret pääsevät tutustumaan eri aloille ja näin ollen ovat ammattivalmentavan jälkeen jo enemmän tietoisia siitä, mikä kiinnostaa ja mikä ei.

2.3 Tavoitteet

Suurimpana tavoitteena opinnäytetyössä on saada lisää tietoa toimeksiantajalle, jotta valmentavan ja kuntouttavan linjan henkilökunta tietää jo valmistuneiden opiskelijoiden ajatuksia ja mielipiteitä käydystä vuodesta. Mielipiteitä kuuntelemalla saadaan linjaa kehitettyä entistä enemmän, joka taas tuo lisää hyötyä tuleville opiskelijoille.

Tavoitteena on myös se, että tämän opinnäytetyön tuloksia voitaisiin hyödyntää monilla muilla eri tavoilla. Tämä tutkimus sisältää nuorten haastattelut, joten nuorten mielipiteitä ja lausahduksia voidaan jatkossa käyttää esimerkiksi pienimuotoisissa mainoksissa. Näin ollen yläkoululaiset näkisivät suoraan muiden nuorten mielipiteitä koulutuksesta, jota on kuitenkin eri lukea kuin virallisia opetussuunnitelmia tai koulutuksen sisältöjä.

Henkilökohtaisena tavoitteenani oli oppia tekemään tutkimusta, sekä oppia siihen kuuluvat vaiheet. Pidin alusta asti tärkeänä, että noudatan itse itselleni tehtyjä aikatauluja.

3 HALLITTU SIIRTYMINEN PERUSKOULUSTA

ETEENPÄIN

3.1 Peruskoulusta toiselle asteelle

Peruskoulun päättyessä nuori on yleensä noin 16-vuotias. Kirjassa Nuoren aika nuoruus on jaettu kolmeen eri osaan ja kirjan mukaan 16-vuotias nuori sijoittuu keskinuoruuteen. Keskinuoruus kattaa ajan aina 15-vuotiaasta 18 ikävuoteen saakka. (Aaltonen ym. 2003, 18.)

Robert J. Havighurtstin mukaan nuorella on kehitystehtäviä, joista selvittyään kehitys kohti aikuisuutta etenee. Nämä kehitystehtävät voidaan jakaa joko nuorten sisäisiksi tai nuorten ulkopuolisiksi kehitystehtäviksi. Näitä kehitystehtäviä ovat mm. fyysisen minäkuvan hyväksyminen, sukupuoli-

identiteetin löytyminen ja vahvistuminen, arvojen, ja tulevaisuuden hahmottaminen, vanhemmista irtautuminen sekä sosiaalisesti vastuullinen toiminta. (Aaltonen ym. 2003, 23; Vilkkö-Riihelä 2003, 245.)

Peruskoulun päättyminen on merkittävä osa nuoren aikuistumista ja toisen asteen koulupaikan valinta saattaa monelle nuorelle olla iso asia kaikkien muiden muutosten joukossa. Mahdollinen epävarmuus tulevaisuuden ammatista tai motivaation puute saattaa osalle nuorista olla ylitsepääsemätön este, jonka seuraukset kantavat pitkälle tulevaisuuteen. Juhani Pirttiniemi toteaa kirjassaan (2000, 67), että nimenomaan motivaation puute ja huono opiskelumenestys näkyvät yhteishaun aikana ryhmänä, joille on hankala saada opiskelupaikkaa.

Monelle nuorelle on kuitenkin päivän selvää, mitä he tulevaisuudessa haluavat tehdä. Näillä nuorilla on elämä siinä mallissa, että he ovat niin motivaation, kuin opiskelutaitojen puitteissa valmiita opiskelemaan toiseen asteen kouluissa, kuten ammatillisessa oppilaitoksessa tai lukiossa.

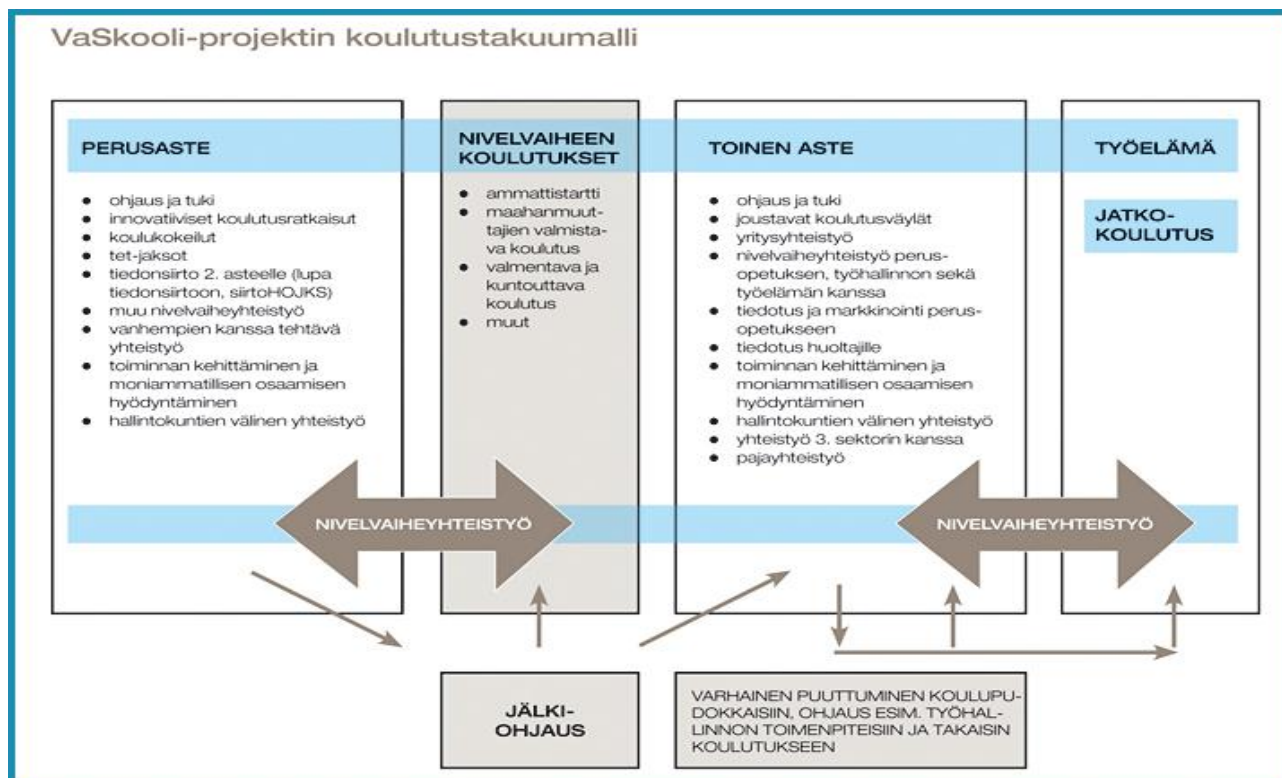
3.2 Nivelvaihe

Termi nivelvaihe on melko uusi, joka onkin ilmestynyt keskusteluihin vasta 2000-luvun vaihteessa (Pietikäinen, 4). Nivelvaiheen koulutuksista puhuttaessa tarkoitetaan peruskoulun jälkeisiä valmentavia koulutuksia. Kaikkien nivelvaiheen koulutusten tavoitteina on selkiyttää opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmia sekä parantaa opiskeluvalmiuksia. (Opintoluotsi.)

Vaikka puhutaan nivelvaiheen koulutuksista, on järjestävinä tahoina muutkin kuin oppilaitokset. Nivelvaiheen työtä tehdään sosiaalitoimessa, työpajoilla, työvoimahallinnossa, erilaisissa hankkeissa ja nuorisotoimessa. Yhteistä kaikille on tavoitteet, mutta toimintatavat eroavat toisistaan. Nivelvaiheen koulutuksissa voidaan mm. korottaa yläkoulun arvosanoja, harjoitella sosiaalisia taitoja tai esimerkiksi ammatinvalinnan miettimistä. Nuori voi suorittaa lyhyitä nivelvaiheen koulutuksia ammattistartissa, valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa,

perinteisellä kymppiluokalla, talouskoulussa tai erilaisissa nuorten työpajoissa. (Opetusministeriö 2005:33, 11–12.)

Vuosina 2004–2007 toteutettiin Turun seudulla VaSkooli nimistä hanketta, jonka yhtenä suurimpana tehtävänä oli kehittää nivelvaiheen yhteistyötä siinä toimivien tahojen kanssa. Hankkeessa päätoimijana oli Turun ammatti-instituutti, mutta mukana oli myös Turun kaupungin opetustoimi sekä lähialueen kaupungit. Projektin tarkoituksena oli luoda koulutustakuumalli, jonka avulla saataisiin yhä enemmän nuorille opiskelupaikkoja sekä saataisiin nuoret opiskelemaan niitä aloja, jotka heitä kiinnostaa. Nivelvaiheen yhteistyöhön haluttiin panostaa erityisen paljon, jotta kaikilla nuorilla olisi taho, josta ohjausta ja neuvontaa saa. Usein käy niin, että ilman koulupaikkaa jäänyt nuori on yksin ajatustensa kanssa, koska ei peruskoulun ohjauksen piiriin enää kuulu ja työvoimatoimiston kirjoille alaikäinen on liian nuori. (VaSkooli.)

Kuvio 1. VasKooli-projektin koulutustakuumalli (VaSkooli)

Kuviosta näkyy Suomen koulujärjestelmän perusmalli, sekä myös erilaiset nivelvaiheen koulutusvaihtoehdot, johon myös Turun ammatti-instituutin valmentava ja kuntouttava koulutus sijoittuu.

VaSkooli projektiin liittyi myös kansainvälistä yhteistyötä, jonka tavoitteena oli kehittää erilaisia tuki-, ja ohjauspalveluja. Yhteistyökumppaneita oli Saksasta, Liettuasta ja Hollannista. Koko yhteistyöhankkeen kehittämiskohteita olivat:

1. ”nivelevaiheyhteistyö peruskoulusta toiselle asteelle ja toiselta asteelta työelämään
2. työttömien nuorten ja aikuisten syrjäytymisen ehkäisy / integroiminen takaisin yhteiskuntaan
3. erilaisten uusien tukirakenteiden käyttöönotto helpottamaan kohderyhmien koulutukseen ja/tai työelämään sijoittumista
4. ehkäisevien ja korjaavien menetelmien, sisältöjen, ohjaustoimien ja harjoittelun sekä uraohjauksen kehittäminen
5. hankkeen saavutusten ja tulosten valtavirtaistaminen”

Näin laaja yhteistyö kertoo, että myös muualla maailmalla painitaan samanlaisten ongelmien kanssa kuin Suomessa. Hankkeen jälkeen on tarkoitus, että nuorille on tarpeeksi koulutuspaikkoja ja nuorten ohjaamiseen liittyvät kankeudet ohitetaan ja kehitetään uusia sekä toimivia ohjauskäytäntöjä, jotta nuorille voidaan mahdollisimman paljon tukea tarjota (Hippuja VaSkoolista).

3.3 Valmentava ja kuntouttava koulutus

Valmentava ja kuntouttava koulutus on yksi nivelvaiheen koulutuksista eli se sijoittuu yläkoulun ja toisen asteen koulutuksen väliin. Koulutus järjestetään ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä, mutta se ei johda tutkintoon. Pääsääntöisesti koulutuksen laajuus on 40 opintoviikkoa, eli opinnot kestävät yhden lukuvuoden, mutta mahdollisuus on suorittaa myös 20 opintoviikkoa. (Opetushallitus 2010, 6.)

Koulutus on tarkoitettu erityistä tukea tarvitseville nuorille, jotka vielä kaipaavat itsetunnon vahvistamista, opiskelutaitojen harjoittelua ja aikaa mielenkiintoisen ammattitutkinnon löytämistä varten. Sairaus, vamma, kehitysviivästymä tai esimerkiksi tunne-elämän häiriöt voivat olla syitä siihen, että nuori erityistä tukea tarvitsee. Koulutusta koskee opetussuunnitelma, jonka opetushallitus on vahvistanut. Näin ollen valmentava ja kuntouttava koulutus on pääpiirteissään samanlaista jokaisessa ammatillisessa oppilaitoksessa, jossa sitä järjestetään. Koulutuksen järjestäjällä on vastuu siitä, että opetussuunnitelmaa noudatetaan ja että jokainen erityistä tukea tarvitseva nuori saa lainmukaista opetusta. (Opetushallitus 2010, 6.)

Valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen suurimpana tavoitteena on, että opiskelijan opiskelutaidot kehittyvät niin paljon, että kykenee opiskelemaan koulutukseen johtavalla linjalla valmentavan ja kuntouttavan linjan jälkeen. Opiskelujen aikana tavoitteena on myös vahvistaa omaa itsetuntoa, sekä tutustua eri koulutusaloihin ja ammatillisiin kouluihin, jotta opiskelija saisi mahdollisimman hyvän kuvan eri mahdollisuuksista. (Opetushallitus 2010, 10.) Nämä tavoitteet saavuttamalla opiskelijalla on realistiset tiedot omista taidoistaan ja eri vaihtoehdoista jatko-opintoja ajatellen.

Turun ammatti-instituutissa valmentavalla ja kuntouttavalla linjalla on vuosittain 20 opiskelupaikkaa. Koulutus järjestetään kahdessa pienryhmässä, joissa molemmilla on oma luokanvalvojansa. Luokanvalvojan lisäksi opiskelijat saavat tukea ja apua ohjaajalta, jolla on tietoa ja taitoa ohjata nuoria heidän vaikeuksissaan.

Opinnot ammattivalmentavassa koostuvat seuraavista kokonaisuuksista:

- ”opiskeluvalmiudet
- toimintakyvyn edistyminen
- ammatinvalinta ja työelämävalmiudet
- koulutusaloittaiset valmentavat opinnot” (Opetushallitus 2010, 11.)

Kokonaisuudet sisältävät monia eri oppiaineita, kuten äidinkieltä, matematiikkaa, liikuntaa, arkielämäntaitoja, tietotekniikkaa, ruotsia, englantia, terveystietoja ja työelämävalmiuksia (Opetushallitus 2010, 11).

Olen toiminut ammattivalmentavan ohjaajana ja tiedän omasta kokemuksesta, että Turun ammatti-instituutin järjestämässä ammattivalmentavassa opiskelu on erittäin käytännönläheistä. Oppikirjoja ei juurikaan käytetä ja koulupäivien aikana tehdään paljon mm. tutustumiskäyntejä eri oppilaitoksiin ja virastoihin, kuten Kelaan ja sosiaalitoimistoon. Arkielämän taitoja, kuten siivousta ja ruuanlaittoa harjoitellaan. Vuoden aikana on mahdollista mennä myös tutustumaan oikeaan työelämään työssä oppimisen keinoin ja työssä oppimiseen ja paikkojen hakuun kannustetaan.

Jokaiselle opiskelijalle tehdään myös hojks eli henkilökohtainen opiskelun järjestämistä koskeva suunnitelma, joka sisältää kuvauksen opiskelijan valmiuksista opiskelijana, tavoitteet oppimiseen sekä opiskelijan vahvuudet ja heikkoudet. Hojks:n tekoon osallistuu pääsääntöisesti koulun henkilökunta, mutta mahdollisuuksien mukaan myös opiskelijan vanhemmat ja jopa opiskelija itse. (Koivula, 2005,30–31.)

5 KOULUNKÄYNNIN TUKEMISEN TAVOITTEET JA

KEINOT

5.1 Keskeisten käsitteiden perustelua

Opinnäytetyön tutkimusosaan liittyy oleellisesti erilaiset ongelmat koulunkäynnissä, erityisnuoret, oppimisvaikeudet sekä syrjäytyminen. Nämä edellä mainitut käsitteet kulkevat käsi kädessä tässä opinnäytetyön tutkimuksessa.

Koska tutkimuksessa selvitetään, miten nämä myös erityisnuoriksi lukeutuvat opiskelijat ovat saaneet apua vaikeuksiinsa ammattivalmentavalla linjalla, liittyy

tutkimukseen myös se, mihin nuoret olisivat päätyneet ja missä he olisivat ilman ammattivalmentavaa.

Suurimpana syynä, miksi valmentavaan ja kuntouttavaan koulutukseen haetaan, ovat eritasoiset oppimisvaikeudet, jotka ovat nuorten koulunkäyntiä häirinneet. Suurena syynä ammattivalmentavan valintaan on myös se, että 9. luokan päättänyt nuori ei aina tiedä mikä ala tai ammatti kiinnostaa. (Riikka Kuusisto, 15.5.2011.)

Myös muualla maailmassa on otettu oppimisvaikeudet, erityisnuoret ja heidän vaikeudet huomioon. Moomaw kirjoittaa artikkelissaan (The daily progress, 2011), että Charlottesvillessa Yhdysvalloissa on lukio, jolla on oma ohjelmansa erityisnuorille, jossa opetetaan työnhakutaitoja ja muita elämänhallinnan kannalta tärkeitä taitoja. Tämä kurssi sisältää samoja aiheita kuin ammattivalmentava, joten samantyylistä koulutusta harjoitetaan myös muualla kuin Suomessa.

Oppimisvaikeuksia englanninkielisellä käsittelevällä sivustolla (About learning disabilities, 2011) puhutaan oppimisvaikeuksien yhteydestä syrjäytymiseen. Sivuston mukaan oppimisvaikeuksista kärsivät ihmiset ovat vaarassa syrjäytyä. Viime aikoina kehittyneissä maissa on kuitenkin menty eteenpäin ja oppimisvaikeuksista kärsiville tarjotaan yhä enemmän tukea ja koulutusta, joilla he pääsevät yhtäläisesti mukaan toimintoihin, kuten muutkin. Myös Pierson (2010, 98) toteaa, että nuoren ongelmat oppimisessa saattavat aiheuttaa ongelmia mm. käyttäytymisessä. Piersonin mukaan (2010,93) oppimisvaikeudet voivat johtaa myös koulun ulkopuolelle jäämiseen.

Ilpo Kuronen on tutkinut väitöskirjassaan (2010) nuoria, jotka ovat vaarassa syrjäytyä. Kurosen väitöskirjassa tutkittiin laadullisella tutkimuksella jo peruskoulussa erilaisiin vaikeuksiin joutuneita 22 nuorta, jotka opiskelivat tai olivat juuri tutkimuksen aikoihin päättäneet koulunsa vaihtoehtoisessa koulutusmuodossa (2010, 5). Osa tutkimukseen osallistuneista nuorista opiskeli Mikkelin ammattiopiston uuden mahdollisuuden koulussa, joka noudattaa samoja peruseriaatteita kuin Turun ammatti-instituutin ammattivalmentava.

Kuten ammattivalmentava, myös Uuden mahdollisuuden koulu noudattaa samaa opetussuunnitelmaa. Kurosen asiasanoihin väitöskirjassa kuuluu mm. syrjäytyminen, ammatillinen koulutus sekä vaihtoehtopedagogiikka. (2010, 6) Näin ollen Kurosen väitöskirja on lähellä opinnäytetyötäni aiheen puolesta.

5.2 Erityisnuori

Erityisnuoren määrittely on vaikeaa. Jokaisella meistä on erityisiä piirteitä ja asioita, joita on hankala oppia. Mikä meistä tekee erityisiä ja missä menee ns. normaalin ja erityisen raja? Mikä on normaalia ja mikä on poikkeavaa nykyajan yhteiskunnassa?

Nuorta, joka tarvitsee opiskeluissaan erityistä tukea, kutsutaan myös erityisnuoreksi. Erityisen tuen tarvetta on silloin, kun puhutaan, että kasvussa, kehityksessä sekä oppimisessa on jostain syystä puutteita. Usein nämä puutteet johtuvat esimerkiksi vammasta tai sairaudesta. (Pihlaja 2004, 116.)

Kuronen kirjoittaa väitöskirjassaan (Kuronen, 2010, 17), että luokissa on yhä enemmän opiskelijoita, jotka tarvitsevat erityistä tukea tai ohjausta koulunkäynnissään. Ohjauksen ja tuen tarve saattaa johtua esimerkiksi käyttäytymisen ongelmista, oppimisvaikeuksista, kiusaamisesta tai elämänhallinnan ongelmista. Taustalla saattaa olla myös rikkonainen perhetausta tai rajatonta käyttäytymistä.

Kaikkia opiskelijoita, jotka opiskelevat valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa, voidaan yllämainitun kuvauksen perusteella kutsua erityisnuoriksi. Tuen tarve riippuu opiskelijasta, mutta kaikki opiskelijat ammattivalmentavassa sitä tarvitsevat. Ammattivalmentavassa tuen tarpeet on otettu huomioon ja pienissä ryhmissä opiskelu, kaksi opettajaa sekä ohjaaja ovat keinoja, joilla tukea voidaan antaa.

5.3 Oppimisvaikeudet

Opinnäytetyöhön ja tutkimukseen keskeisesti liittyvät teoriat liittyvät erityisnuoriin ja heidän opiskeluihinsa. Valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa kaikilla opiskelijoilla on joko erityiskoulu tausta tai heillä on ollut mukautettuja opintoja yläkoulussa. Suurimmalla osalla linjalla opiskelevista nuorista on jonkin asteinen oppimisvaikeus. Näitä vaikeuksia yritetään lieventää ja ne otetaan jokapäiväisessä opetuksessa huomioon.

Oppimisvaikeuksilla tarkoitetaan yleisesti ottaen vaikeutta saavuttaa opiskelun tavoitteita. Oppimisvaikeuksista puhutaan silloin, kun opiskelulle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen vaatii opiskelijalta kohtuuttomasti aikaa ja vaivaa. Oppimisvaikeus ei siis automaattisesti tarkoita sitä, että oppilas olisi laiska, epämotivoitunut tai tyhmä. Oppiminen näillä opiskelijoilla tapahtuu vain eri tavalla ja tahtiin kuin muilla. Kun tämä huomioidaan, voi oppimisvaikeuksia omaavakin oppia samalla tavalla kuin muut. Oppimisvaikeudet näkyvät yleensä mm. lukemisessa, kirjoittamisessa, laskemisessa, tilan ja suunnan hahmottamisessa, kielellisessä kehityksessä, tarkkaavaisuudessa ja koordinaatiossa. (Erialaisten oppijoiden liitto ry, 2008, 17.)

On yleistä, että henkilöllä, jolla on oppimisvaikeuksia, kärsii siitä monella osa-alueella. Lukihäiriöistä kärsivällä esiintyy usein myös tarkkaavaisuuden häiriöitä ja ongelmia matematiikassa. (Voutilainen & Ilveskoski, 2000, 2026.) Samassa artikkelissa käy myös ilmi, että noin 10 -15 % kärsii oppimisvaikeuksista. Nämä erilaiset ja eriasteiset vaikeudet otetaan opetustavassa ja menetelmissä huomioon valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa, jossa opiskellaan aineita elämänhallinnasta matematiikkaan.

Oppimisvaikeuksista kärsivälle ovat seuraavat ongelmat yleisiä:

- ”Lukeminen hidasta
- Vieraat kielet vaikeita
- Tekstin tuottaminen työlästä
- Matematiikka mahdotonta
- Ääneen lukeminen ällöttää

- Kirjoitusvirheet yleisiä
- Kirjaimet ja numerot sekoittuvat ja vaihtavat paikkaa
- Rivit hyppivät paperilla
- Oikea ja vasen, itä ja länsi sekoittuvat
- Riimien hahmottaminen hankalaa
- Keskittyminen ja tarkkaavaisuus häiriintyvät helposti
- Karttaa on kurja käyttää
- Vaikeutta pysyä aikatauluissa
- Ulkoa opettelu on vaikeaa”

(Erialaisten oppijoiden liitto, 2011)

Täytyy kuitenkin muistaa, että jokainen opiskelija on omanlaisensa ja toiselle matematiikka tuntuu vaikeammalta kuin toiselle. Ammattitaitoisen kouluhenkilökunnan tulee huomata opiskelijoiden erityiset vaikeudet ja ongelmat ja toimia niiden mukaan.

Erialaisten oppijoiden liiton luettelo oppimisvaikeuksien tunnusmerkeistä auttavat kuitenkin itse oppijaa sekä myös henkilökuntaa huomaamaan ja tunnistamaan ongelmat. Mitä aikaisemmin mahdolliset ongelmat huomataan, sen nopeammin ja tehokkaammin niitä saadaan korjattua.

5.4 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on laaja termi, johon liittyy monia eri tulkintoja. Lyhyesti sanottuna syrjäytyminen on käsite, joka tuo yhteen erilaisia sosiaalisia ongelmia (Helne&Karisto, 1999, 101.) Yleisesti ottaen syrjäytymiseen liitetään elämänhallinnan ongelmat, huono-osaisuus ja toimeentuloon liittyvät ongelmat.

”Yhteiskunnallisesti termi on liitetty palkkatyöhön sekä työmarkkinapolitiikkaan, mutta syrjäytymisellä on myös laajat sosiaalipoliittiset kytkennät” (Kuula, 2000,1). Kuulan mukaan (2001, 1-3) syrjäytymisen käsite on noussut yhä enemmän esille myös koulutuspoliittisissa keskusteluissa ja onkin huolestuttavaa, että kouluissa ei oteta tarpeeksi huomioon asian vakavuutta.

Syrjäytyminen nähdään myös prosessinomaisena tapahtumaketjuna. Järvinen & Jahnukainen (2001, 135) ovat luoneet syrjäytymisen prosessinmallin mukaillen Takalan (1992), Jyrkämän (1986) ja Jahnukaisen (2001) tutkimusten pohjalta. Mallin mukaan syrjäytymisessä voidaan nähdä viisi eri tasoa. Ensimmäisellä tasolla nuorella on ongelmia kotona tai koulussa, toisella tasolla tulee eteen epäonnistuminen koulussa ja mahdollinen koulun keskeyttäminen. Kolmannella tasolla on jo heikko asema työmarkkinoilla, neljännellä tasolla on aiheutunut taloudellisia ongelmia ja riippuvuutta hyvinvointivaltioista. Viidennellä tasolla syrjäytyminen on ajautunut tasolle, jossa esiintyy päihdeongelmia ja muita elämänhallinnallisia ongelmia. Malli ei kuitenkaan ole täysin yleistettävissä ja jatkuvana noidankehänä nähtävä syrjäytymisen syveneminen on mahdollista saada loppumaan hyvillä tukitoimilla ja ennaltaehkäisevillä toimilla.

Tähän tutkimukseen liittyvät haastateltavat ovat syrjäytymisvaarassa, koska kuuluvat niin sanotusti riskiryhmään. Heidän elämänhallinnalliset taidot, mukaan lukien opiskelutaidot, ovat heikkoja ja ilman valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta heidän riskinsä syrjäytyä olisi kasvanut. Ammattivalmentavan avulla heidät on saatu pidettyä kiinni koulumaailmassa ja heillä on ollut koulun kautta väkisinkin sosiaalisia suhteita. He myös ovat oppineet itsestään paljon uutta ja elämänhallintataidot ovat parantuneet koulutuksessa opettajien aineiden avulla.

Keskityn siihen, miten erityisnuorten syrjäytymisen mahdollinen noidankehä saataisiin loppumaan jo ennen kuin syrjäytyminen varsinaisesti on alkanut. Ensimmäisen tason ongelmat, eli ongelmat kotona tai koulussa eivät kuitenkaan tarkoita, että nuori olisi niin sanotusti tuhoon tuomittu. Ongelmat pitää pystyä tunnistamaan ajoissa ja niihin tulee puuttua ennen kuin kehä syvenee.

Syrjäytymisen riskitekijöitä on paljon kartoitettu. Mitään yhtä tiettyä syytä ei voida nimetä sille, miksi joku syrjäytyy. Syrjäytymistä voidaan avata monella eri tavalla, mutta tässä opinnäytetyössä keskitytään nimenomaan nuorten koulutukselliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen.

5.4.1 Koulutuksellinen syrjäytyminen

Koulutuksellinen syrjäytyminen tarkoittaa koulutuksen ulkopuolelle jääntiä tai jättäytymistä. Pirttiniemen tutkimuksen (1997, 1-3) mukaan peruskoulun kokemuksilla on paljon yhteyttä koulutukselliseen syrjäytymiseen. Syrjäytymisvaarassa on varsinkin ryhmä, joka yläkoulun aikana on paljon lintsannut koulusta, kärsinyt motivaation puutteesta sekä olleet erityisen haluttomia koulunkäyntiin. Puhutaan kuitenkin syrjäytymisvaarasta, ei itsessään syrjäytymisestä. Pitää joka tapauksessa muistaa, että riski syrjäytyä on eri asia kuin itse syrjäytyminen. Käsitteiden käytössä tulee olla erityisen tarkka ja nuorten kanssa puhuttaessa on syytä miettiä, miten käsitteitä käyttää ettei tule väärinymmärretyksi.

Koska ilman tutkintoa olevilla nuorilla on suurempi syrjäytymisriski kuin tutkinnon omaavilla, käsittelen opinnäytetyössäni myös syrjäytymistä (Myllyniemi 2008, 23). Nuorten syrjäytyminen on viime aikoina ollut paljon tapetilla ja ilman koulutuspaikkaa jääneet nuoret ovat suuressa vaarassa syrjäytyä. Varsinkin oppimisvaikeuksista kärsivät nuoret kuuluvat riskiryhmään, joilla on erityisen suuri mahdollisuus syrjäytyä. (STM, 1999.) Koulun keskeyttäminen on melko tavallista ja on suuri haaste kaikille kouluissa työskenteleville.

Erkki Mäkelä kirjoittaa kirjassa Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen (2008,251), että opintojen kesken jättämistä on yritetty vuosien saatossa vähentää monilla eri keinoilla. On ollut hankkeita, projekteja ja opetusmenetelmien muuttamisia, mutta nämä eivät ole tuoneet kuin pieniä onnistumisia. Tällä hetkellä olevat resurssit eivät Mäkelän mukaan riitä siihen, että kaikki nuoret saataisiin pidettyä kelkassa mukana. Koulupudokkaille olisikin tämän vuoksi luotava Mäkelän mielestä turvaverkko, jonka avulla nuori saisi mahdollisuuksia elämänsä järjestämiseen. (Honkanen ym. 2008, 251–252.)

Ilman koulupaikkaa jäävät nuoret tarvitsevat paljon tukea, jotta pääsisivät taas jaloilleen ja saisivat elämäänsä rutiineja. Valmentavan ja koulutuksen yhtenä päätavoitteena on, että jokainen linjalta valmistunut saisi itsellensä

mielenkiintoisen opiskelupaikan, jotta keskeyttämissä ei tulisi. Tätä tuetaan tutustumalla ammatillisiin koulutuksiin ja työelämään, mutta myös ammatillisessa koulutuksessa vaadittavien opiskelutaitojen harjoittelulla.

Opetukseen sisältyy myös elämänhallinnallisia harjoituksia ja itsenäistymisen tukemista. Nämä kaikki edellä mainitut keinot ovat Mäkelän peräänkuuluttamaa turvaverkkoa, jonka avulla nuori pidetään pois syrjäytymisen reunoilta. Ammattivalmentava yrittää pitää nuoren koulussa ja arjessa kiinni jo ennen kuin lopettamisia koulusta tai muusta tulee.

5.4.2. Koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy

Koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy on ennen kaikkea koulujen ja niiden henkilökunnan vastuulla, mutta myös työvoimatoimistot, sosiaalitoimet sekä muut nuorten auttajatahot pystyvät omalla osallaan vaikuttamaan syrjäytymisen ehkäisyyn. Moniammatillisella yhteistyöllä nuorten koulutuksellista syrjäytymistä saadaan ehkäistyä, mutta suuressa osassa on myös kouluista saatavat tukitoimet.

Suomen peruskoulujärjestelmä sisältää erilaisia tukitoimia opiskelijoille, joilla on vaikeuksia. Kouluissa on mahdollisuus saada tukiopetusta, joka auttaa koulussa selviämistä. Tukimuotoihin luetaan myös erityisopetus, oppilashuolto sekä oppilaanohjaus. (Veijola 2005. 32–33.) Samoja tukitoimia on saatavilla myös ammatillisessa koulutuksessa. Myös henkilökunnan ja opiskelijoiden hyvät ja läheiset välit auttavat tunnistamaan opiskelijan mahdollisia ongelmia ennen kuin ne äityvät pahaksi.

Koulussa saatavien tukitoimien lisäksi on olemassa paljon muitakin keinoja, joilla koulutuksellista syrjäytymistä yritetään ehkäistä. Koko ajan ympäri Suomen on menossa projekteja, joiden tarkoituksena on saada mahdollisimman monelle nuorelle koulutuspaikka. Vaskooli ja muut projektit ovat esimerkkejä projekteista, joiden tavoitteena on ollut ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä mahdollisimman tehokkaasti.

Turun ammatti-instituutissa opiskelijoiden hyvinvointiin kiinnitetään erityistä huomiota. Valmentavassa ja kuntouttavassa linjassa toimii opettajien lisäksi myös ohjaaja, joka omalla ammattitaidollaan auttaa opiskelijoita käytännön asioissa, sekä ohjaa opiskelijoita tarvittaessa muun avun piiriin. Turun ammatti-instituutissa toimii kuraattorin ohella myös opinto-ohjaaja sekä sosiaalikuraattori. Sosiaalikuraattori keskittyy työssään opiskelijoiden sosiaalisen elämän ja siihen liittyvien ongelmien selvittämiseen. Näitä asioita voivat mm. olla erilaiset taloudelliset ongelmat, itsenäistymiseen liittyvät ongelmat tai vaikka itsetunto-ongelmat. (TAI 2011.)

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUSONGELMA JA

MENETELMÄT

6.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön tutkimusongelman voisi tiivistää seuraaviin kysymyksiin: ”Miksi valita vuoden kestävä ammattivalmentava?” sekä ”Miten ammattivalmentava tukee erityisnuoria ja heidän elämänhallintaansa?” Tarkoituksena oli siis valmentavan ja kuntouttavan linjan käyneiden opiskelijoiden haastattelujen avulla selvittää, mitä he ovat hyötäneet vuoden kestävästä valmistavasta koulutuksesta ja miksi peruskoulun päättävien tulisi harkita myös valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta.

Koska opinnäytetyö on työelämälähtöinen, tärkeänä tavoitteena on koko ajan ollut tutkimuksen onnistuminen ja toimeksiantajan tyytyväisyys. Onnistunut tutkimus ja tulosten analysointi auttaa kehittämään valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta ja näin ollen toivottavasti tarjoaa seuraaville opiskelijoille vielä tavoitteellisempaa ja hyödyllisempää opiskelua.

Ammattivalmentava on Turun ammatti-instituutissa suhteellisen uusi linja, joten sen hyötyjä ei vielä ole kovin paljoa ehditty tutkimaan. Opiskelijoista pyritään tekemään jälkiseurantaa, mutta aina tämä ei ole mahdollista. On paljon nuoria,

jotka hakevat ammattivalmentavan jälkeen muualle kuin Turun ammatti-instituuttiin opiskelemaan ja näin ollen jälkiseuranta heidän kohdallaan on melko hankalaa.

Aihe on siis ajankohtainen niin ammatti-instituutin kuin koko Suomenkin kannalta. Mediassa on paljon puhetta opiskelijoiden keskeyttämisistä ja koulupaikkojen lisäämisestä. Esimerkiksi Henna Virkkunen vieraillessaan Huomenta Suomi ohjelmassa (MTV3 17.6.2010) kertoo, että hallitus aikoo lisätä noin 3000 opiskelupaikkaa ammatillisiin oppilaitoksiin, jotta mahdollisimman moni ilman koulupaikkaa jäänyt nuori saadaan opiskelemaan ja pysymään koulumaailmassa mukana.

6.2 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen, joka on paljon käytetty tutkimustapa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. ”Laadullinen tutkimus tulee kyseeseen hyvin silloin, kun:

- ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista
- ollaan kiinnostuneita tietyissä tapahtumissa mukana olleiden yksittäisten toimijoiden merkityksistä
- halutaan tutkia luonnollisia tilanteita
- halutaan saada tietoa syyseuraussuhteista”

(Metsämuuronen, 2006,14)

Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat mm. myös ihmisen tutkiminen, kokonaisvaltainen tiedonkeruu sekä laadullisten metodien käyttö. Laadullisessa tutkimuksessa myös tutkittavien ääni pääsee esille ja kuuluviin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009,164-165.)

Tutkimus on ns. tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen piirteisiin kuuluu Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 134–135) mukaan se, että ollaan

enemmän kiinnostuneita pienen joukon syvällisistä mielipiteistä. Tapauksittain tutkimuksessa on usein tavoitteena ilmiöiden kuvailu.

Omassa tutkimuksessani tapaukseni oli valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen käyneiden opiskelijoiden syvälliset mielipiteet, joita analysoimalla ja ymmärtämällä on ammattivalmentavaa mahdollisuus kehittää.

6.3 Tiedonkeruumenetelmä

Kvalitatiivista tutkimusta voi tehdä monin eri keinoin, kuten havainnoinnin, tekstianalyysin tai haastattelun avulla. Päätin valita tiedonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun haastattelun.

Puolistrukturoidussa haastattelussa eli teemahaastattelussa ei tarkasti ole määritelty kysymysten muotoja ja järjestystä ja se sopii tarkoituksiin, joissa käsiteltävä aihe on arkaluontoinen tai selvitetään heikosti tiedostettuja asioita (Metsämuuronen 2006, 42).

Teemahaastattelun positiivisena puolena on se, että se ottaa huomioon ihmisten erilaiset tulkinnat asioista. Koska opinnäytetyöni haastattelut tapahtuvat teemojen varassa, vapauttaa se myös minut ns. tutkijan roolista. (Hirsjärvi&Hurme, 2004, 48.)

”Puolistrukturoidussa haastattelussa suuri osa kysymyksistä on strukturoituja kysymyksiä. Kuitenkin lomakkeella voi olla myös kokonaan avoimia kysymyksiä.” (Tilastokeskus.)

Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu sopi käyttötarkoituksiini, koska se jätti tilaa myös nuorten mielipiteille. Valitsin teemahaastattelun myös laadukkaiden vastausten toivossa. Mikäli olisin lähettänyt nuorille postitse strukturoidun haastattelulomakkeen ja pyytänyt heitä vastaamaan siihen, olisi vastausprosentti mitä suurimmalla todennäköisyydellä jäänyt pieneksi. Kasvokkain haastattelemalla pystyin saamaan vastaukset niihin teemoihin ja kysymyksiin, joita olin suunnitellut.

6.4 Haastattelut ja niiden määrä sekä aikataulu

Halusin alusta saakka tehdä tutkimuksen vain ja ainoastaan opiskelijoiden näkökulmasta. Halusin saada heidän äänensä kuuluviin ja mielipiteet julkisiksi. Jos olisin valinnut haastateltaviksi opettajat ja koulun henkilökunnan, olisi aineistoa tullut paljon ja se olisi ollut asiantuntevaa. Tämä ei kuitenkaan olisi tukenut jo alusta alkaen ottamaani näkökulmaa, eli saada nuorten ääni kuuluviin.

Turun ammatti-instituutissa pyydetään opiskelijoilta palautetta ja arvosteluja eri menetelmistä ja kursseista, mutta näin laajaa ja syvälle menevää analyysia ei opiskelijoiden näkökulmasta ole tehty.

Opinnäytetyö on tehty yksin, joten tiesin etukäteen, etten yksin kykene saamaan niin laajaa aineistoa, kuin esimerkiksi parin kanssa. Olen ollut paljon yhteyksissä valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen opettajiin ja yhdessä olemme valinneet kuusi opiskelijaa, jotka kaikki jo etukäteen ovat antaneet suostumuksensa haastatteluihin. Kyseiset opiskelijat ovat kahdelta eri vuosikurssilta ja näistä kahdesta vuosikurssista (2009 & 2010) on yhteensä 23 opiskelijaa saanut todistuksen.

Valitut viisi haastateltavaa opiskelijaa ovat taustoiltaan erilaisia. He ovat myös eri-ikäisiä ja tulevat erilaisista lähtötilanteista, joten uskoin saavani heiltä monipuolisia vastauksia ja mielipiteitä. Koska työskentelin vuoden 2010 aikana valmentavan ja kuntouttavan linjan ohjaajana, ovat haastateltavat minulle jo entuudestaan tuttuja opiskelijoita.

Uskon, että työskentelystä haastateltavien kanssa on pelkkää hyötyä tutkimukselle. Uskon myös, että koska olen entinen työntekijä ja heille tuttu henkilö, uskalsivat nuoret paremmin kertoa myös negatiivisia asioita ja kohtia, joita heidän mielestään tulisi kehittää. Haastattelutilanne saattaa usein olla jäykkä ja varautunut, mutta kun haastateltava ja haastattelija tuntevat toisensa, on ilmapiiri rennompia jo alussa.

Valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa opiskelee vuosittain keskimäärin 20 opiskelijaa, joilla jokaisella on omat heikkoudet ja vahvuudet. Kaikkia opiskelijoita kuitenkin yhdistää se, että heillä on taustalla erityiskoulu tai yksilöllistetty oppimäärä yläkoulun puolella.

Kirjassa Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö (2004, 72–73) kerrotaan esihaastatteluiden olevan tärkeässä osassa teemahaastatteluja tehdessä. Niiden sanotaan myös olevan välttämättömiä, jotta tutkimus onnistuisi. Kuten vanha sanonta sanoo: ”Hyvin suunniteltu on jo puoliksi tehty.”

Testasin teemojani ja apukysymyksiäni yhdellä nuorella kesäkuun alussa. Esihaastattelun jälkeen muokkasin teemojani, sekä laadin lisää apukysymyksiä virallisia haastatteluja varten.

Viralliset haastattelut tein kaikki syyskuun aikana. Nauhoitin jokaisen haastattelun sekä äänitallentimella, että iphone – puhelimella. Haastattelut tein rauhallisessa ympäristössä ja heti haastattelujen jälkeen siirsin nauhoitukset äänitallentimelta tietokoneelle.

Kaikki haastatteluihin osallistuvat olivat täysi-ikäisiä, joten haastatteluihin ei huoltajilta lupaa pyydetty. Haastateltavilta ei pyydetty kirjallista lupaa tutkimukseen osallistumisesta, mutta heille kerrottiin tutkimuksen tarkoituksesta sekä siitä, että heidän vastauksensa käsitellään täysin nimettömästi. Heille tehtiin selväksi, että heidän haastatteluissa kertomat mielipiteet saattavat tulla julkisiksi ilman, että heitä pystytään vastauksista tunnistamaan.

6.5 Teemahaastattelun teemat

Haastattelujen teemat olin jakanut seuraavanlaisesti:

- syyt hakea ammattivalmentavaan
- myönteiset ja merkitykselliset kokemukset ammattivalmentavan aikana
- vaikeudet ja vastoinkäymiset vuoden aikana
- opiskelun kuvailua

- kehitykset vuoden aikana
- ammattivalmentavan kehittäminen

Jokaisen teeman alle olin tehnyt niin sanotusti apukysymyksiä, joilla pystyin nuorilta asioita kyselemään lisää. Apukysymyksiä oli jokaisen teeman alla 3-5 kpl, jotka helpottivat nuorten osallistumista haastatteluun. Kysymykset liittyivät oleellisesti edellä mainittuihin teemoihin ja osa kysymyksistä sopisi vaikka kahdenkin teeman alle. Olin tehnyt haastateltavia varten myös lapun, jossa oli mainittu teemat sekä apukysymykset. Jokainen haastateltava sai tutustua teemoihin ja kysymyksiin ennen kuin virallinen haastattelu alkoi. Näin ollen haastateltava pystyi ennakoimaan, mistä asioista kysyn.

Keskityin teemoissa pääasiassa vain ammattivalmentavan aikaan. Haastatteluissa selvisi, miksi opiskelijat olivat ammattivalmentava linjalle hakeneet ja mitä he tekevät nykyään. Jätin tarkoituksella pois esimerkiksi yläkouluajan ja siellä menestymisen. En myöskään halunnut kysellä mitään haastateltavien perheoloista vaan pääpaino oli tosiaan ajassa, jolloin haastateltavat opiskelivat valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa.

6.6 Aineiston analyysi

Haastatteluiden jälkeen alkaa tutkimuksen teon vaativin ja aikaa vievin osuus: aineiston purkaminen eli litterointi. Aineiston purkamiseen ei ole yhtä oikeaa tapaa ja tarkkuutta, vaan litteroinnin taso riippuu paljon tutkimustehtävästä. (Hirsjärvi&Hurme, 2004,138.)

Litterointi helpottaa tekemään aineistosta päätelmiä enemmän kuin se, että tekisi päätelmät suoraan nauhalta (Hirsjärvi ym. 2009,222).

Litteroin haastattelut sanasta sanaan tarkkuudella, mutta tauot ja erilaiset äänenpainot jätin tekstistä pois. Osan äänneistä, kuten öö, mm, oho jätin litteroinnista pois. Jätin niitä kuitenkin kirjoitettuun muotoon elävöittämään tekstiä. Litteroinnin jälkeen jaoin vastauksia teemoittain. Käytössäni on Word-ohjelma, jota olen käyttänyt niin litterointiin kuin teemoitteluun. Ohjelman avulla

vastausten siirto on helpompaa ja nopeampaa. Ohjelma mahdollistaa myös sen, että teemoihin voidaan liittää myös sellaisia kohtia, jotka sopivat useampaan kuin yhteen kohtaan. (KvaliMOTV.) Teemoittelun tein koodaamalla jokaiselle haastateltavalle oman ”tunnuksen”, esim. H1. Tämä helpotti aineiston lukua ja sitaattien lukemista.

”Olennaisinta on, että analyysin parissa työskentelevä perustelee valintansa ja selittää, miksi hän on mitäkin tehnyt, jotta tutkimuksesta tulee perusteltu, uskottava ja mahdollisimman luotettava” (KvaliMOTV).

7 OPIKELU AMMATIVALMENTAVASSA

7.1 Opiskelijoiden haastattelut

Yleensä koulupaikkaa etsitään oman kiinnostuksen mukaan (Kivekäs 2001, 132), mutta miten käy näiden nuorten, jotka eivät vielä tulevaisuuden uraansa tiedä? Puutteelliset opiskelutaidot, erityiskoulu tausta, sekä huonot arvosanat sulkevat monia haasteellisempia koulutusohjelmia pois. Nuori, joka on täysin tietämätön tulevaisuuden suunnitelmastaan, hyötyy ammattivalmentava linjasta hyvin paljon.

Haastatteluiden yksi tärkeimmistä kysymyksistä oli se, miksi nuori oli ammattivalmentava linjan valinnut. Haastateltavien vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia ja suurimpana syynä linjan valintaan olikin se, että nuoret eivät vielä peruskoulun jälkeen tieneet, mitä haluaisivat ammatillisessa koulussa tai muualla opiskella. Haastatteluissa puhuttiin niin lisäajan hankkimisesta, kuin valinnan vaikeudestakin.

H1: ”Sen taki et mä saisin lisäaikaa miettiä mitä mä haluan opiskella.”

H2: ”Mä hain sinne esimerkiksi siksi, koska mul ei ollu niinku mitään käsitystä mitä mä haluaisin tehdä, niinku ammatikseni.”

H3: ”Mää en itse tienny mitä mä niinku tahtoisin et mihin opiskella ja se oli tota ton koulusta ysiltä sielt ton ton kuraattorin mielestä hyvin et menisin tonne.”

Haastateltavien syynä hakemiseen oli myös se, että opiskelupaikkaa ei muualta ollut löytynyt, joten ammattivalmentavaa pidettiin niin sanotusti viimeisenä vaihtoehtona. Nuoret kertoivat haastatteluissa, että koulutuksen alkaessa kiinnostusta koulun käymiselle ei ollut, mutta ammattivalmentavan edetessä motivaatio kasvoi ja opiskeluun alkoi löytyä rytmiä.

H4: "No mulla oli lähinnä kun en löytänyt opiskelupaikkaa niin oli pakko joku paikka löytää"

H5: "Koska mä en päässyt minnekkään muualle"

Suurin osa haastateltavista oli hakenut ensisijaisesti jonnekin muualle kuin valmentavaan ja kuntouttavaan koulutukseen. Haastateltavista osa oli myös aloittanut opiskelut toisen asteen koulutuksessa ennen kuin aloittivat opiskelut ammattivalmentavassa. Syitä keskeyttämiselle ja linjan vaihtamiselle olivat erinäiset ongelmat opiskeluryhmässä, mutta myös liian haasteellinen alan valinta. Jo alakoulun aikana todetut oppimisvaikeudet olivat haastateltavia varjostaneet ammatillisen perustutkinnon puolelle. Muita hakuvaihtoehtoja ammattivalmentavan lisäksi oli laidasta laitaan aina lähihoitajakoulutuksesta poliisikoulu haaveisiin.

H3: "Mä olin Lemminkäisissä, hotelli- ja ravintola-alalla mut lopetin sen"

H2: "Kaarinan tota valkun tapanen ja sit toi kaarinas lähihoitajaks"

H4: "Kyl mä autopuolel halusin alun perin ja poliisiks. mä en oikeen saanut sit mitään tai ei siit oikeen tullu mitään ni joutusin sit helpomman kautta menee"

Ennakkotiedot valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta vaihtelivat haastateltavilla suuresti. Osa oli ollut tutustumassa päivän tai pari linjan toimintaan, mutta osa oli koulutuksen alkaessa edelleen tietämätön siitä, mitä kaikkea koulutuksessa opiskellaan ja mitkä ovat valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen tavoitteet. Tietoa nuoret olivat saaneet niin yläkoulunsa opinto-ohjaajalta kuin perhetyöntekijältäään. Ammattivalmentavasta tiedettiin, että koulutuksen aikana tutustutaan eri aloihin, mutta muuten haastateltavilla oli melko heikot tiedot siitä, mitä kaikkea muuta koulutus sisältää. Osa olikin hakenut koulutukseen jonkun muun kuin omasta tahdostaan.

H5: "En mä oikein kyl tienny mitään."

H1: "Että mä saisin mietittyä sen opiskelupaikan."

Koulussa vallitseva ilmapiiri ja mielenkiintoiset tekemiset vaikuttavat positiivisesti koulussa viihtymiseen. Koulussa viihtyminen kasvattaa opiskelijan motivaatiota ja näin ollen "pitää" opiskelijan koulussa. Myös kannustava ilmapiiri on suojaava tekijä koulusuhteessa. (Kuronen 2010, 203.) Kysyin haastateltavilta, mitkä asiat he ovat kokeneet myönteisiksi ammattivalmentavan aikana ja minkälainen opiskeluilmapiiri vuoden aikana on ollut. Vastaukset olivat monialaisia. Haastateltavat arvostivat niin pientä koulutaloa, kuin käytännönläheistä tekemistä ja erilaisia opintokäyntejäkin.

Haastattelujen aikana ilmapiiristä, luokkatovereista ja ryhmässä toimimisesta tuli ehdottomasti eniten tietoa. Nuoret ilmiselvästi pitivät tärkeänä koulussa viihtymistä ja sitä, minkälaisessa ryhmässä opiskelivat. Haastateltavat puhuivat mielellään luokkakavereistaan ja koulun yleisilmapiiristä huomattavasti mielummin, kuin esimerkiksi syistä hakea koulutukseen. Tämä osaltaan viittaa siihen, että kannustava ja mukava ilmapiiri on osasyynä siihen, miksi valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa on viihdytty niin hyvin.

H1: "Näki kaikkii paikkoi, millasii erilasii koulupaikkoi on"

H1: "Se et se oli sen verran pieni koulu et pystys keskittymäänki"

H2: "Varmaan toi mun yksityiselämään liittyen, mä sain paljon apuja henkilökunnalta. Ja tota niin mä vaan tota ton vuoden aikana vaan paljon kasvoin ihmisenä niin hirveesti."

H4: "Lyhyet koulupäivät, ei tullu juurikaa läksyjä ja kivat opettajat"

H3: "Se oli mukavaa ku kaikki ihmiset oli tosi mukavii ja luokkalaisetkin oli kivoi. Ei ollu yhtään kiusaamista tai mitään ja sain olla oma itteni."

Koulupäivien sisällöstä ja opiskeltavista aineista nuorilla nousi ensimmäisenä mieleen ruotsin kieli, joka ei opiskelijoiden mielestä olisi välttämätön ammattivalmentavalla linjalla. Nuorten mukaan on epäreilua, että ruotsia joutuu opiskelemaan ammattivalmentavassa, vaikka sitä yläkoulun puolella ei olisi opiskellut. Ammattivalmentavassa opiskeltavista aineiden opettamistyylistä

pidettiin, koska opetus ei ollut teorialähtöistä, vaan erittäin käytännönläheistä. Oppitunneilla myös tehtiin paljon erilaisia asioita eikä vain luettu kirjoista. Hyväksi seikaksi koettiin se, että oppiaineiden sisällöt olivat niitä asioita, joista todella hyötty tulevaisuudessa. Matematiikassa käytiin niitä laskuja läpi, joita ammatillisessa peruskoulussa tarvitsee ja arkielämäntaidot nimisessä oppiaineessa käsiteltiin esim. Kelan toimintaa ja tukia.

H3: "Se oli semmotti, et tehti hiuka tehtävii ja opettaja selitti hyvin et mä opin sellatti et selitetään hyvin. Ei siel paljon mittää... Matikaskin käytti vaa semmosii et jos hakee johonki et millasist laskuist on hyötty."

H5:"Aika paljon suullisesti, tehtävii ei ollu kauheesti."

Kaikkien viiden haastateltavan mielestä erilaiset tutustumiskäynnit sekä retket olivat antoisia ja niitä pidettiin vuoden antoisimpina asioina. Niiden avulla haastateltavat ovat saaneet lisää tietoa eri opiskelupaikoista, sekä vahvistaneet omia mielenkiinnon kohteita. Tutustumiskäynnit Turun alueen ammatillisiin oppilaitoksiin olivat hyödyttäneet nuoria ja niiden ansiosta moni oli saanut idean jatko-opintoja varten. Haastateltavat olivat tutustuneet myös koulutalojen internet sivuille, mutta kokivat saaneensa enemmän tietoa paikan päällä, jossa koulutalojen omat opettajat kertoivat siitä, minkälaista opiskelu linjalla käytännössä on.

H2:"Me käytiin tutustumassa Juhannuskukkulaan, Peltolaan ja tämmösiin kouluihin."

H5:"Tosi mones paikas käytiin, museois ja kouluis tutustumas."

Näihin koulutaloihin ammattivalmentavan opiskelijoilla oli mahdollisuus päästä suorittamaan myös eripituisia koulukokeiluja. Näissä koulukokeiluissa opiskelija osallistui ammatillisen linjan opintoihin muutamien päivien tai jopa viikkojen ajan. Mahdollisuus oli päästä seuraamaan sekä teoriaopintoja, mutta myös käytännön opiskeluita. Tätä mahdollisuutta haastateltavat olivatkin käyttäneet hyvin hyödyksi ja koulukokeiluja pidettiin erittäin hyödyllisenä.

Haastatteluun osallistuneista viidestä nuoresta neljä opiskeli ammatillisessa peruskoulutuksessa haastatteluja tehdessä. Nuoret olivat jatko-opintoihin

päässeet heti valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen jälkeen, vaikkakin olivat saattaneet nykyiseen opiskelupaikkaansa päätyä myös kiertotietä. Osa oli aloittanut opiskelunsa toisaalla, mutta vaihtanut koulua kesken opiskelujen. Haastateltavista neljä opiskeli erityispuolella aloinaan muun muassa hotelli-, ravintola- ja catering ala, sekä pienkonekorjaus puoli. Nuoret, jotka tutkimuksen aikana opiskelivat, kokivat ammattivalmentavan ratkaisevaksi tekijäksi opiskelupaikan saamisen kannalta. Mielenkiinto kyseisiin aloihin oli herännyt opiskellessa valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa. Haastateltavista yksi ei tutkimuksen aikana opiskellut, vaan oli työelämässä ravintola-alalla. Opiskelujen pariin tälläkin nuorella oli tarkoitus palata, mutta oppisopimuksen keinoin.

Ilman valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta olisi jokainen haastateltavista jäänyt kotiin ja jäänyt ilman opiskelupaikkaa. Osa olisi hakenut töitä, mutta valtaosa kertoi, että olisivat pitäneet välivuoden ja tämän jälkeen mahdollisesti hakeneet uudestaan opiskelemaan. He eivät kuitenkaan osanneet sanoa, olisivatko todella välivuoden jälkeen hakeneet opiskelemaan, vaan he pitivät myös mahdollisena sitä, että eivät koskaan olisi enää opiskelemaan hakeneet.

H3: "En varmaa ois mennä mihinkää kouluun jos en ois päässyt valkuu."

H5: "Mul ois varmaan ollu välivuosi koska en päässyt muihin paikkoihin."

H2: "En mitään, olisin ollu vaan kotona ja hakenu seuraavaan johonki."

H4: "Mä en varmaan sit ois päässyt bovalliukseen."

Haastatteluiden suurimpana tuloksena voidaan pitää opiskelijoiden kehittymistä elämänhallinnallisissa asioissa. Nuoret kertoivat oppineensa eniten konkreettisista ja toiminnallisista harjoituksista, kuten ruuanlaitosta ja siivouksesta. Tutustumiskäyntejä pidettiin erittäin hyödyllisinä ja niistä opiskelijat kokivat saaneensa varmuutta ja lisää tietoa ammatinvalintaa ajatellen.

H1: "Kädentaidot parani."

H2: "Osaan tehdä nyt paljon paremmin ruokaa."

H3: "Mä odotin, et pystyis tietää, et mihin seuraavaks hakee ja sit tää et oppis enemmän ku mehän käytii siel läpi et miten yksin asutaan ja toimitaan ja tehään ruokaa ja kaikennäköst tosi monipuolisesti"

Elämönhallinnan kannalta tärkeiden asioiden vahvistuminen, kuten ruuanlaitto-, tai siivoustaitojen kehittyminen kuulostaa maallikon korvin kuunneltuna pieniltä asioilta, mutta näille erityisopiskelijoille taidot ovat merkittäviä. Taitojen kehittyessä itseluottamus kasvaa ja kuin huomaamatta nämä taidot siirtyvät kouluajan ulkopuolelle. Elämönhallintaan liittyvien taitojen harjoitteluun ei kuitenkaan ole joka koulussa aikaa ja erään haastateltavan mukaan ammattivalmentava sopisikin kaikille juuri näiden, yleissivistävien asioiden vuoksi.

H5: "Mä oppisin vuoden aikana paljon itestäni, hirveesti olen kehittyny ihmisenä. Mä en oikein osaa selittää, on vaan sellanen olo et oon aikuistunu ihan kamalasti."

Haastatteluissa selvitin myös, miten linjaa tulisi kehittää, jotta se olisi entistä hyödyllisempi tuleville opiskelijoille. Kysymys oli hankala jokaiselle haastateltavalle, mutta tämänkin kysymyksen vastauksissa esille nousivat käytännön asiat. Koska valmentava ja kuntouttavan linjan jokaiselle opiskelijalle tehdään hojks, on yksilöllistäminen mahdollista. Opiskelujen aikana nuorella oli mahdollisuus saada eriytettyä tukea, joka käytännön esimerkkinä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi linjan ohjaaja lähti kahdestaan opiskelijan kanssa hoitamaan asioita kunnan sosiaalitoimeen tai Kelaan. Erityistä tukea oli mahdollista saada asiassa kuin asiassa ja nuoret kokivat ohjaajan ja muiden tuen merkittävänä.

H2: "Ehkä vähän enemmän hyödyllistä tekemistä, ku välillä oli siis tosi tylsää ja me ei oikee tehty mitää järkevää mut kyl sen kesti." Mää tykkäsin kyl ihan kaikesta, mut meil oli keittiövuoroja tosi vähän et me niinku tehtiin koko koulul ruokaa. Niit oli liian vähän."

H3: "Ehkä olis voinu enemmän olla jotain tämmösii et käydään jossain. Me käytiin esim. kauppas ja katottiin hintoi, jotain sen tapasta ois voinu olla enemmän."

H5: "2 tetti ois ollu parempi."

H1: ”Enemmän kokkaust ja tämmöst et ois saanu enemmän oppia niist.”

Henkilökuntaa haastateltavat kehuivat ja kokivat saaneensa apuja niin opettajilta, kuin linjan ohjaajalta. Haastateltavat eivät tehneet eroa siihen, keneltä he neuvoja hakivat, vaan kokivat linjalla työskentelevät aikuiset tasa-arvoisiksi ja kaikki helposti lähestyttäviksi. Henkilökunnalta oli saatu apuja niin käytännön asioihin kuin ihmissuhde ongelmiin. Tämä kertoo sen, että erityistä tukea tarvitsevat nuoret hyötyvät pienestä opiskeluympäristöstä, jossa on enemmän resursseja opiskelijoiden tukemiseen kuin suurissa, tavallisissa kouluissa. Nuorten mukaan koulun henkilökunnalla oli aina aikaa kuunnella opiskelijoita ja heidän mukaansa henkilökunta oli oikeasti kiinnostunut nuorten asioista ja ongelmista ja heitä kohdeltiin yksilöinä.

7.2 Tutkimustulosten yhteenveto

Tutkimuksen tutkimuskysymykset olivat, että miksi opiskelijan kannattaisi valita ammattivalmentava, sekä miten ammattivalmentava tukee erityisnuoria ja heidän elämänhallintaansa. Näihin kysymyksiin tutkimuksessa löytyivät selkeät vastaukset ja haastateltavien nuorten mielipiteet olivat erittäin samansuuntaisia keskenään.

Kurosen (2010, 314) tutkimuksen mukaan työpainotteiset ja yksilölliseen tukeen perustuvat koulutusmallit pystyvät vahvistamaan erityistä tukea vaativien nuorten elämänhallintaa, sekä antamaan kokonaisvaltaista ohjausta sekä tukea. Näitä samoja tuloksia tuli esiin opinnäytetyön tutkimuksessa myös opiskelijoiden kertomana.

Tutkimuskysymyksiin ei ole yhtä ja ainoaa vastausta, mutta nuorten haastatteluiden perusteella seuraavat asiat ovat niitä, joita nuoret eniten arvostivat sekä asioita, joista eniten kokivat hyötynensä:

- ammatillisen kiinnostuksen kasvaminen
- opiskelu on käytännönläheistä

- vaihtoehto välivuodelle tai ilman koulupaikkaa jäämiselle
- elämänhallinnan parantuminen käytännön keinoin, kuten ruuanlaiton tai kaupassa käynnin harjoittelulla
- pieni koulutalo ja pienet ryhmät

Nuorten mielestä yksi suurimmista asioista vuoden koulutuksen aikana oli ammatillisen kiinnostuksen kasvaminen tiettyä alaa kohtaan ja tästä seurauksena haastateltavat olivat vuoden aikana selvittäneet, missä valmentavan ja kuntouttavan koulutuksen jälkeen haluavat opiskella. Tätä voidaan pitää merkittävänä vastauksena, sillä oikean ja kiinnostavan koulutuksen löytäminen on huomattavan isossa osassa, kun mietitään syrjäytymisen ehkäisyä sekä sitä, miten opiskelijan elämää saadaan tuettua ennen kuin syrjäytymisriski entisestään kasvaa.

Käytännönläheinen opiskelu, erilaiset opinto-, ja tutustumiskäynnit tukivat haastateltavia ja heidän elämänhallintaansa. Pieni koulutalo sekä pienet opiskeluryhmät mainittiin haastatteluissa useasti ja nämä olivat asioita, joita nuoret arvostivat huonon itsetunnon ja heikkojen sosiaalisten taitojen vuoksi. Opiskelijan positiivinen asenne koulua kohtaan ja koulunkäyntiin ovat merkkejä hyvinvoinnista koulussa (Kuronen 2010, 204). Samassa Kurosen tekemässä tutkimuksessa käy ilmi, että nimenomaan myönteiset kokemukset lisäsivät itseluottamusta ja myönteisten kokemuksen suma edisti elämänhallintaa; saatiin lisää voimia ja arkipäivän taitoja päättää omasta tulevaisuudesta.

Vaikka valmentava ja kuntouttava koulutus oli osalle haastateltavista se viimeinen vaihtoehto, arvostivat jokainen haastateltu nuori vuottaan ammattivalmentavalla. Sitä pidettiin merkittävänä syynä jatko-opiskeluihin pääsyssä ja ilman ammattivalmentavaa he olisivat jääneet kotiin ja mahdollisesti hakeneet töitä, jolloin koulutus olisi mahdollisesti kokonaan jäänyt hankkimatta. Tämä on yksi tärkeimmistä tutkimuksen aikana esille tulleista asioista. Tulee myös muistaa, että ammattivalmentavan voi aloittaa kesken vuoden, kuten yksi haastateltavista oli tehnyt. Moni luulee, että valmentavalla ja kuntouttavalla linjalla opiskelun voi aloittaa vain syksyisin, mutta mahdollisuus

on myös suorittaa esim. 20 opintoviikkoa, kun koko linjan pituus on 40 opintoviikkoa. Tätä haastateltavat painottivat haastatteluissa.

Tutkimukseeni liittyvässä teoriassa painotetaan sitä, että oppimisvaikeudet ovat yhteydessä syrjäytymiseen ja oppimisvaikeudet saattavat aiheuttaa koulun ulkopuolelle jäämisen. Kuten on todettu, ilman tutkintoa olevilla on suurempi mahdollisuus syrjäytyä (kts. Myllyniemi 2008, Pierson 2010, Pirttiniemi 1997). Koska ammattivalmentavalla opiskelu on käytännönläheistä ja siellä osataan nuortenkin mielestä ottaa huomioon erilaiset oppijat, tukee tämä ajatusta siitä, että onnistumisten kautta erityistä tukea vaativa nuori saa kasvatettua opiskelutaitojaan ja näin ollen vahvistaa omia jatko-opiskeluissa vaadittavia taitoja. Suoraan yläkoulusta ammatilliseen koulutukseen siirtyminen olisi näille erityisopiskelijoille haastavaa. Haastatteluissa tulikin ilmi, että kaikki haastateltavat ehdottomasti olivat vielä ns. lisävuoden tarpeessa eivätkä he olisi olleet valmiita opiskelemaan ammatillisessa koulutuksessa heti peruskoulun päätyttyä.

Huolestuttavaa tutkimustuloksissa oli se, että kaikki haastateltavat olisivat ilman koulupaikkaa joko jääneet kotiin tai yrittäneet hankkia työpaikkaa. Vanttaja ja Järvinen (2004, 78) toteavat, että nuori, joka on heti oppivelvollisuuden jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jäänyt, päätyy usein aikuisiällä heikompaan työmarkkina-asemaan ja tulotasoon. On siis mietittävä, millä tavoin nuoret saadaan koulutettua niin, että on mahdollisuus parempaan työmarkkina-asemaan, sekä rahallisesti parempaan elämään. Nykyaikana ilman koulutusta on lähes mahdotonta saada ”kunnon” työpaikkaa, joten koulutuksella on suuri merkitys työpaikan etsimisessä. Ei myöskään saada unohtaa, että ilman koulutusta olevilla nuorilla on suurempi mahdollisuus syrjäytyä myös sosiaalisesti, ei vain koulusta tai työmarkkinoilta.

8 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Omassa tutkimuksessani eniten luotettavuuteen vaikuttivat haastateltujen valinta, sekä omat suhteeni haastateltaviin. Koska tein opinnäytetyötä läheisessä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, oli selvää, että kuuntelin heidän mielipiteitään koko ajan, joten sen suhteen luotettavuus oli koko ajan kunnossa.

Toki tutkimuksesta olisi tullut entistä luotettavampi, jos olisin haastatellut kaikki noin 20 opiskelijaa, mutta tämä ei ole opinnäytetyön laajuudessa mahdollista. Koen, että viiden opiskelijan haastattelu antaa paremmat ja syvällisemmät vastaukset kuin 20:n täysin strukturoitu haastattelu.

Viiden opiskelijan valinta tutkimukseen tapahtui yhteistyössä opettajien kanssa. Halusin käytännön seikkojen vuoksi haastatella vain 18 vuotta täyttäneitä, mutta perustelen täysi-ikäisiä haastateltavia myös sillä, että he osaavat paremmin jo perustella tekemiään valintoja kuin suoraan peruskoulusta ammattivalmentavaan siirtyneet.

Heidän haastattelunsa antaa erilaisia näkökulmia ammattivalmentavan järjestämiseen ja kehittämiseen. Se, että olin heille entuudestaan tuttu, mahdollisti myös henkilökohtaisempien kysymysten esittämisen, joita en täysin tuntemattomana haastattelijana voisi kysyä. Näin ollen sain entistä enemmän materiaalia ja mahdollisimman laajan näkökulman perusteluineen.

Aineistoa tuli riittävästi ajatellen opinnäytetyön laajuutta ja tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden mittarina tutkimuksessani voidaan pitää myös siirrettävyyttä. Eli voitaisiinko tutkimukseni toteuttaa tekemälläni tavalla myös muihin paikkoihin. Tämä tutkimuksessani toteutuu erittäin hyvin eli tutkimukseni voitaisiin helposti järjestää myös missä tahansa muussa paikassa, jossa valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta järjestetään. Olen pyrkinyt lisäämään tutkimuksen luotettavuutta käyttämällä suoria lainauksia. Tällä tavoin tutkimuksessa näkyy, etten ole tehnyt vääriä johtopäätöksiä. Myös nuorten mielipiteet tulevat julki paremmin suoria lainauksia käyttämällä.

Hirsjärven ym (2004, 184) mukaan luotettavuuden yhtenä kriteerinä on se, että on tutkittu sitä mitä alun alkaen piti. Myös tutkimuksen tarkka kuvaus ja eteneminen ovat luotettavuuden kannalta tärkeitä. Nämä molemmat seikat toteutuvat tutkimuksessani ja näin ollen lisää tutkimuksen luotettavuutta.

Tutkimuksessa ei missään muodossa käy ilmi haastateltavien nimiä, eikä heitä voida missään suhteessa tunnistaa. Iät kaikilla ovat vähintään 18 vuotta. Näin ollen kaikki haastateltavat ovat täysin anonyymejä tutkimuksessa, eikä heitä voida vastauksista tunnistaa. Haastateltavien mielipiteet on esitetty ilman järjestystä, joten niistäkään ei voida tulkita mitään. Tekäistuja nimiä en ole tutkimuksessa halunnut käyttää, vaan olen nimennyt haastateltavat H1-H5 koodeilla.

Olen saanut toimeksiantajalta osan haastateltavien yhteystiedoista, mutta osan olen itsenäisesti hankkinut lähestymällä haastateltavia sosiaalisen median kautta. Haastateltaville on kerrottu mihin tarkoitukseen heitä haastatellaan ja heillä on koko ajan ollut oikeus kieltäytyä haastattelusta tai perua osallistumisensa. Myöskään omista muistiinpanoissani ei esiinny nuorten nimiä, vaan olen myös heidän vastauksensa alusta alkaen käsitellyt täysin nimettömänä.

Olen koko opinnäytetyö prosessin aikana ollut tarkka tutkimuksen eettisyydestä ja siitä, että nuoret pysyvät anonyymeina. Minulla olisi ollut mahdollisuus lähestyä nuoria TAI:n puhelimilla, jolloin oma henkilökohtainen puhelinnumero olisi pysynyt salassa. Halusin kuitenkin omasta puhelinnumerosta soittaessa antaa luotettavan ja ammattimaisen kuvan. Nuorten yhteystiedot on puhelimesta poistettu sen jälkeen, kun haastattelu oli ohitse.

Näillä omilla valinnoilla olen saanut tutkimuksesta luotettavan ja eettisen. Eettisyyttä korostetaan tutkimuksen teossa ja siihen voidaan kiinnittää huomiota raportoinnilla, suunnittelulla ja pienillä yksityiskohdilla (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25).

9 POHDINTA

Opinnäytetyö prosessina oli vaativa, mutta erittäin antoisa. Prosessin aikana ovat tietoni karttuneet niin tutkimuksen tekemisen, kuin teorian suhteen. Helppointa opinnäytetyön tekemisessä oli aiheen valinta, mutta sen rajaaminen sopivan tarkaksi ja yhdelle tekijälle sopivan kokoiseksi oli haasteellista. Hyvä ja läheinen yhteistyö toimeksiantajan kanssa varsinkin alkuvaiheessa, sekä ohjaavien opettajien säännölliset palautteet olivat merkittävä osa opinnäytetyön onnistumista mietittäessä. Koko tutkimuksesta jäi itselleni hyvä mieli. Yritin tehdä tutkimusta rennolla otteella ja kirjoittaa tulokset niin, että asiasta tietämätönkin ymmärtäisi tekstini. Halusin tehdä koko opinnäytetyöstä selkeän ja helppolukuisen ja tässä asiassa koen onnistuneeni erityisen hyvin.

Toteutin tutkimuksen laadullisena teemahaastatteluna. Teemahaastatteluilta sain syvällisemmät vastaukset pieneltä joukolta ja olen tyytyväinen aineiston kokoon. Alun perin tarkoituksena oli haastatella kuusi eri nuorta, mutta viime hetkellä yksi haastateltava perui osallistumisensa ja aikataulun tiukkuuden vuoksi ei uutta haastateltavaa tilalle saatu. Tämä poisjääminen ei kuitenkaan vaikuttanut aineiston luotettavuuteen tai riittävyteen, vaan koen saaneeni tarpeeksi aineistoa ja tavoitteeni saavutetuksi. Opinnäytetyön haastattelu osio sisältää paljon suoria lainauksia nuorilta, koska halusin nuorten mielipiteet julki niin, kuin he ovat sen kertoneet.

Lähteitä ja tutkimuksia liittyen opinnäytetyöhön oli paljon saatavilla ja ne olivat monipuolisia. Oma kiinnostukseni aihetta kohtaan kasvoi entisestään prosessin aikana ja lähteitä lukemalla sain lisää käytännön vinkkejä omaan työhöni nuorten kanssa.

Tutkimuksen tavoitteena oli saada selville nuorten mielipiteitä valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta, jotta tätä vuoden kestävää linjaa saataisiin kehitettyä entistä opiskelijaystävällisemmäksi ja näin ollen lisättyä opiskelijoiden viihtyvyyttä koulussa. Mikäli viihtyvyyttä saadaan koulussa lisättyä, tarkoittaa se myös sitä, että syrjäytymisriskiä saadaan linjalla opiskelevilla erityisnuorilla pienennettyä, koska he ovat motivoituneempia käymään koulussa. Mikä saa

oppimisvaikeuksista ja muista ongelmista kärsivän nuoren viihtymään koulussa niin hyvin, että hän käy koulun loppuun saakka ja keskeyttämistä ei tule? Tätä kysymystä olen opinnäytetyön tekemisen aikana pyöritellyt päässäni ja vaikka tutkimuksen tulokset osoittavat, että nimenomaan konkreettinen tekeminen, elämänhallinnallisten asioiden vahvistaminen ja mukava ilmapiiri edesauttavat koulussa viihtymistä, olen silti sitä mieltä, että nämä asiat eivät yksinään riitä. Näiden lisäksi koulutuksen tunnettavuutta tulisi saada lisättyä niin, että yläkoulujen opiskelijat ja henkilökunta tulisivat paremmin tietoisiksi siitä, minkälainen koulutus valmentava ja kuntouttava linja on.

Kaiken kaikkiaan koen onnistuneeni tutkimuksessa, vaikka se ensimmäinen tutkimus minulle olikin. Aihe on kiinnostava ja olisin mielelläni tehnyt laajemman tutkimuksen, jos opinnäytetyön laajuus ja siihen liittyvät aikataulut olisivat antaneet myöden. Jatkotutkimusta ajatellen tätä tutkimusta voidaan hyödyntää. Saman laajuinen tutkimus muutaman vuoden välein pitäisi koulun henkilökunnan ajan tasalla siitä, miten nuoret ammattivalmentavan kokevat ja mitä siellä ehkä pitäisi muuttaa, jotta koulutuksesta olisi entistä enemmän hyötyä. Olisi myös erittäin mielenkiintoista tehdä seurantatutkimus liittyen tässä tutkimuksessa haastateltuihin nuoriin. Heidän uudelleen haastattelunsa vuoden, kahden kuluttua antaisi lisää tietoa siitä, kuinka kauas kantavaa ammattivalmentavassa opitut asiat ovat.

Tulevana sosionomina mietin, että tutkimuksen olisi voinut tehdä myös valmentavalla ja kuntouttavalla linjalla olevan ohjaajan työn tueksi. Linjalla toimiva ohjaaja on usein koulutukseltaan sosionomi ja oman kokemukseni perusteella opettajan ja ohjaajan työnkuvat sekä osaamisalueet menevät jokapäiväisessä työssä sekaisin, vaikka haastateltavat olivatkin sitä mieltä, ettei heidän työnkuvassaan ollut epäselvyyksiä.

Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää niin jokapäiväisessä opetuksessa, kuin ammattivalmentavaa mainostettaessa. Jokaisella koulutuksella on omat opetussuunnitelmat, jonka mukaan opetusta tulee järjestää, mutta opetuskeinot ja metodit ovat opettajan valittavissa. Tämän tutkimuksen jälkeen koulun henkilökuntaan kuuluvat voivat kehittää tyylejään yhä enemmän toiminnallisiksi

ja käytännönläheisiksi, mikäli haluavat kuunnella jo ammattivalmentavan käyneiden mielipiteitä.

Työskennellessäni ammattivalmentavan ohjaajana vuonna 2010 koin, että valmentava ja kuntouttava koulutus on pieni ja huomaamaton koulutus ja siitä tiedettiin erittäin vähän yläkouluissa. Kun ammattivalmentavaan oli haku päällä, tuli hakemuksia aloituspaikkoihin nähden erittäin paljon, mutta koulun alkaessa syksyllä jäi tyhjiä aloituspaikkoja silti vapaaksi. Kuten tutkimuksessa tuli ilmi, tiesivät haastateltavat valmentavasta ja kuntouttavasta koulutuksesta melko vähän ennen opiskelua. Tähän asiaan olisi syytä kiinnittää huomiota ja kasvattaa linjan tunnettavuutta nuorten keskuudessa.

Yläkoulujen opinto-ohjaajat tekevät ison työn valmistaessaan 9.luokkalaisia yhteishakuihin, sekä pohtiessaan jokaisen kanssa, mille alalle kannattaisi hakeutua. Osalle nuorista yhteishaku on helppoa, mutta nämä hieman heikommat ja koulukielteisemmät opiskelijat, jotka eivät vielä tiedä mitä haluaisivat tulevaisuudessa työkseen tehdä, ovat ongelmaryhmänä. Näille opiskelijoille ammattivalmentava olisi erityisen sopiva koulutus, mutta miten saada heidän motivaationsa ja halunsa kasvamaan niin, että he ammattivalmentavan valitsisivat? Tämän tutkimuksen pohjalta olisi mahdollisuus tehdä nuorten näköinen, kiinnostava ja huomiota herättävä mainos esimerkiksi yläkoulujen opinto-ohjaajille tai TAI:n Internet-sivuille. Koska mainos olisi nuorten mielipiteistä koottu, olisi se epävirallisempi kuvaus koulutuksesta kuin TAI:n Internet sivuilla oleva ja näin ollen herättäisi enemmän kiinnostusta.

Vaikka esitän tässä jatkotutkimuksen aiheita ja sitä, miten oman tutkimukseni tuloksia voidaan hyödyntää, en kuitenkaan mistään hinnasta edes näin jälkikäteen vaihtaisi opinnäytetyöni aiheita ja käytettyjä menetelmiä. Nuorten haastattelut toivat toki omat haasteensa tutkimukseen, mutta olen tyytyväinen tekemääni päätökseen siitä, että halusin opinnäytetyöni olevan mahdollisimman opiskelijälähtöinen.

LÄHTEET

Aaltonen M., Ojanen T., Vihunen R., Vilen M. 2003. Nuoren aika. WS Bookwell Oy. Porvoo.

About learning disabilities. 2011. Viitattu 14.5.2011. Saatavilla: www.aboutlearningdisabilities.co.uk > disability and rights

Asetus ammatillisesta koulutuksesta. 6.11.1998/811

Erilaisten oppijoiden liitto ry. 2008. Erilaisen oppijan käsikirja. Lukineuvola-hanke. Helsinki.

Erilaisten oppijoiden liitto. 2011. Viitattu 20.5.2011. Saatavilla: www.erilaistenoppijoidenliitto.fi > mitä on oppimisvaikeus

Helne, t & Karisto, A. 1992. Syrjäytymisen ongelma. Teoksessa Riihinen, O.(toim.) Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. WSOY: Juva.

Hippuja VaSkoolista. Tuloksia ja hyviä käytäntöjä. Saatavilla pdf. : www.vaskooli.fi/vaskooli_loppujulkaisu.pdf

Hirsjärvi S., Hurme H. 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.

Hirsjärvi S., Remes P., & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi

Hirvonen S., Pelkonen E. & Uitto R. Selvitys 2004. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus. Opetushallitus.

Honkanen E., Kaikkonen L & Kotila H. 2008. Näkökulmia ammatilliseen erityisopetukseen. Wsoy.

Järvinen, T. & Jahnukainen, M. 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Julkaisuja 20. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 123–150.

Kemppinen, P. 1999. Nuoriso 2000. Nuorisotyön käsikirja. Vantaa.

Koivula P. 2005. Selviytymisen polkuja. Opetusjärjestelyt oppilaan tukena. Opetushallitus. Vammala.

KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 1.8.2011. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/>

Kuronen I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 26.

Kuula R. 2000. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Joensuun yliopistopaino. Joensuu.

Metsämuuronen J. 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. International Methelp.

Moomaw, G. 2011. City schools approve new life-skills program. The daily progress. 17.3.2011.

Mtv3 2011. Ammattikoulutukseen 3000 uutta opiskelupaikkaa. Julkaistu 17.6.2010. Viitattu 1.9.2011. Saatavilla:
<http://www.mtv3.fi/uutiset/kotimaa.shtml/2010/06/1144776/ammattikoulutukseen-3000-uutta-opiskelupaikkaa>

Myllyniemi, S. 2008. Mitä kuuluu, nuorisobarometri 2008. Opetusministeriö.

Opetushallitus. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisissa peruskoulutuksessa 2010. Saatavilla pdf.
www.oph.fi/download/125116_Vammaisten.pdf

Opetusministeriö 2005. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33

Opintoluotsi. Koulutuksen nivelvaihe. Viitattu 1.9.2011. Saatavilla: www.opintoluotsi.fi > opiskelu > erityistä tukea tarvitsevat > koulutuksen nivelvaihe

Pierson, J. 2010. Tackling social exclusion. London. Routledge.

Pietikäinen, R. 2004. Palveluiden väliin putoamisesta yhtenäisiin palvelupolkuihin? Tutkimusinventointi nuorten nivelvaiheen palveluja koskevista tutkimuksista. Nuoristotutkimusverkosto. Helsinki. Saatavilla pdf. :
www.nuoristotutkimusseura.fi/julkaisuja/inventaari.pdf

Pihlaja, P. 2004. Eryityskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: Ws Bookwell oy.

Pirttiniemi, J. 2000. Koulukokemukset ja kulutusratkaisut: Peruskoulun vaikuttavuuden tarkastelu oppilasnäkökulmasta. Helsingin yliopisto kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 168. Helsingin yliopisto.

Pirttiniemi, J. 1997. Peruskoulukokemusten merkitys oppilaiden tulevaisuudelle. Teoksessa Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta. Raportti 2. Opetushallituksen moniste 11/1997 1-5.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 1999. Ehdotukset syrjäytymisen vastaisista toiminnoista. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmän muistioita. 1999:7.

Tilastokeskus. Haastattelutavat. Viitattu 10.4.2011. Saatavilla: www.stat.fi/virsta/tkeruu/ > haastattelutavat.

Turun ammatti-instituutti. Koulutusta nuorille. [viitattu 7.4.2011] Saatavana: www.turkuai.fi > koulutusta nuorille > koulutustarjonta > ammattivalmentava.

Vanttaja M. & Järvinen T. 2004. Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuona 1985 olleiden myöhemmät elämänvaiheet. Yhteiskuntapolitiikka 69.

VaSkooli. Takuulla koulutukseen. [viitattu 25.9.2011] Saatavana: www.vaskooli.fi

Veijola E. 2005. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Seurantatutkimus Omaura-toimintaan osallistuneiden nuorten elämänvaiheista 1995–2000. Opetusministeriön julkaisuja 2005:33. Viitattu 3.10.2011. Saatavilla:
http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2005/syrjaytyemisvaarassa_olevat_nuoret_ja_omaura_seurantatutkimus_om?lang=fi

Vilko-Riihelä A. 2003. Psykye. Psykologian käsikirja. WS Bookwell. Porvoo.

Voutilainen A. & Ilveskoski I. 2000. Terveystieteiden rooli oppimisvaikeuksien tutkimisessa ja hoidossa. Saatavilla pdf: www.vlkunto.fi/koulutus/duo91767.pdf

Teemahaastattelun teemat ja runko

- syyt hakea Valkuun (miksi hakenut, kenen idea, mitä tiesi entuudestaan, mitä odotti vuodelta, missä opiskelee nyt, miten opiskeluissa menee)
- myönteiset ja merkitykselliset kokemukset ammattivalmentavan aikana (mikä oli mukavinta, mikä hyödyllisintä..)
- vaikeudet ja vastoinkäymiset vuoden aikana ja niistä selviytyminen (mikä ei ollut mukavaa, mitä olisi kaivannut enemmän, mitä tukitoimia saanut)
- opiskelun kuvailua (mitä ja miten opiskeltiin, millainen ryhmä)
- kehitykset vuoden aikana (missä kehittynyt vuoden aikana eniten, missä olisi vielä kehitettävää)
- ammattivalmentavan kehittäminen (miten pitäisi koulutusta kehittää, että siitä olisi enemmän hyötyä jatko-opintoja ajatellen)

Haastateltavien profiilit

H1: 19v nainen, ei hakenut suoraan yläkoulusta ammattivalmentavalle, ammattivalmentavan jälkeen aloitti ammatillisen koulutuksen, haastateltu 9.9.2011

H2: 18v mies, haki ammattivalmentavaan heti yläkoulun jälkeen, ammattivalmentavan jälkeen aloitti ammatillisen koulutuksen, haastateltu 9.9.2011

H3: 19v mies, haki ammattivalmentavaan heti yläkoulun jälkeen, ammattivalmentavan jälkeen aloitti ammatillisen koulutuksen, haastateltu 15.9.2011

H4: 18v mies, haki ammattivalmentavaan heti yläkoulun jälkeen, ammattivalmentavan jälkeen aloitti ammatillisen koulutuksen, haastateltu 23.9.2011

H5: 19v nainen, haki ammattivalmentavaan heti yläkoulun jälkeen, ammattivalmentavan jälkeen aloitti ammatillisen koulutuksen, haastateltu 29.9.2011